

การพัฒนาสมรรถนะเกษตรกรสู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่

The Farmer Competency Development Towards New Generation of Farmers

วิทเอก สว่างจิตร์

Witaeak Sawangjit

สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ลำปาง 52100

Research and Evaluation Education, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, Lampang, Thailand 52100

*Corresponding author: witaeak@hotmail.com

Received: April 01, 2020

Revised: October 14, 2020

Accepted: January 27, 2021

Abstract

The objectives of this research were 1) develop learning competencies to lead young farmers and 2) self-assess themselves to lead young farmers after taking training in the Young Farmers Leadership Program. This research was to develop; the total number of samples consisted of representatives from the training unit, who were experts and professional from 7 Agricultural and Technology Colleges, 3 administrators' staff from the Agricultural Land Reform Office, 66 trainees of the project in accordance with the Leadership Development Program for the new generation of farmers in the Agricultural Land Reform Office. The results showed that the level of compliance with the leadership skills of the new generation of farmers consisted of living and living in groups and communities, basic agricultural knowledge, learning for agricultural career development, production management and supply chain, analysis of agricultural career options and market and network management. From the lessons learned from the group discussion, it was concluded that the participants had sufficient capacity to enter the agricultural land of the Agricultural Land Reform Office by relying on themselves in accordance with the specified competency framework.

Keywords: competency, the competency development, new generation of farmer

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาสมรรถนะและจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 2) เพื่อประเมินระดับการปฏิบัติของตนเองสู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ดำเนินการวิจัยและพัฒนากลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้แทนจากหน่วยฝึกอบรมซึ่ง

เป็นคณาจารย์จากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีทั้ง 7 แห่ง ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก) จำนวน 3 ท่าน รวม 10 ท่าน และผู้เข้าร่วมการอบรมในโครงการตามหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ รุ่นที่ 14 ของ ส.ป.ก. จำนวน 66 คน โดยออกแบบเครื่องมือการประเมินตนเองสู่สมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ วิเคราะห์ข้อมูล

โดยวิธีการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล และสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมการอบรมในโครงการมีระดับการปฏิบัติตามสมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย 1) การดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและชุมชน 2) ความรู้พื้นฐานทางการเกษตร 3) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกร 4) การจัดการการผลิตและผลิตผลตลอดห่วงโซ่ 5) การวิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเกษตรกร 6) การบริหารจัดการตลาดและเครือข่าย และจากการสนทนากลุ่มและการวิจัยมีข้อสรุปว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีสมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ สามารถลงพื้นที่เกษตรของ ส.ป.ก. และสามารถดำเนินการด้านการเกษตรได้

คำสำคัญ: สมรรถนะ การพัฒนาสมรรถนะ
เกษตรกรรุ่นใหม่

คำนำ

คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart farmer และ Smart officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) กำหนดแนวทางการพัฒนา "เกษตรกรไทยเป็น Smart Farmers โดยมี Smart Officers เป็นเพื่อนคู่คิด" เพื่อพัฒนาเกษตรกรทั่วประเทศให้เป็น "Smart Farmer" โดยกำหนดคุณสมบัติหลัก 2 ข้อ ได้แก่ 1) มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ประกอบด้วย 1) มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ โดยสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ และสามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น 2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจโดยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบ การวิเคราะห์แผนบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และมีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้ 3) มีการบริหารจัดการผลผลิต

และการตลาด โดยมีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงานและทุน ฯลฯ มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ และมีการจัดการของเหลือจากผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ 4) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยมีการผลิตที่ได้มาตรฐาน 5) มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green economy) มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง 6) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตร ไว้ให้รุ่นต่อไป รวมถึงมีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร (Smart Farmer and Smart Officer Policy Steering Committee, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2013)

บันทึกความร่วมมือโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยความร่วมมือของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) มีเป้าหมายเพื่อ 1) พัฒนาระบบการศึกษาเกษตรกรและการเตรียมกำลังคนรุ่นใหม่เข้าสู่อาชีพเกษตรกรโดยบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน 2) สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการผลิตคนเข้าสู่อาชีพเกษตรกรและยกระดับอาชีพของชุมชนเดิมได้ (Agricultural Land Reform Office, n.d.) โดยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีความประสงค์จะปรับเปลี่ยนอาชีพเดิมเพื่อเข้าสู่อาชีพเกษตรกร มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีความรู้และทักษะเพื่อสร้างความพร้อมด้านการวางแผนอาชีพของตนเองก่อนเข้าสู่ที่ดินรองรับรายแปลง และสามารถสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพได้ โดยมีสถาบันการศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และสถาบันอุดมศึกษา

ที่เข้าร่วมโครงการ รวมระยะเวลา 6 เดือน และผู้เข้ารับการอบรมจะต้องเข้าสู่การปฏิบัติในพื้นที่จริงของ ส.ป.ก. อีก 6 เดือน ก่อนการได้รับการประเมินให้สามารถใช้พื้นที่ทำกินได้

จากนโยบายการพัฒนาเกษตรกรไทยให้เป็น Smart Farmer ที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะของหลักสูตรผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากสถาบันการศึกษาที่ร่วมโครงการ ในการกำหนดสมรรถนะของผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ และใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และเตรียมการประเมินผลการปฏิบัติของตนเองของผู้เข้ารับการอบรมดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อพัฒนาสมรรถนะและจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 2) เพื่อประเมินระดับการปฏิบัติของตนเองสู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ด้วยการร่วมกันกำหนดสมรรถนะของผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ และดำเนินการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยหน่วยสถาบันฝึกอบรมของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และประเมินผลระดับการปฏิบัติของตนเองสู่สมรรถนะของการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่

กลุ่มเป้าหมายและสถานที่ดำเนินการ

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมการอบรมในโครงการตามหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ รุ่นที่ 14 ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จำนวน 66 คน โดยดำเนินการเข้ารับการฝึกอบรมในสถาบันอบรม 7 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกำแพงเพชร

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงราย วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศูนย์ศิลปาชีพบางไทร นครราชสีมา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด และวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุดรธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) ในการระดมความเห็นคิดเพื่อกำหนดสมรรถนะของผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยผู้แทนจากหน่วยฝึกอบรมซึ่งเป็นคนอาจารย์จากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีทั้ง 7 แห่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารจาก ส.ป.ก. จำนวน 3 ท่าน รวมทั้งหมด 10 ท่าน โดยใช้แบบบันทึกสมรรถนะของผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการระดมความเห็นต่อสมรรถนะของผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ เมื่อได้ข้อสรุปของสมรรถนะแล้วทำการสรุปร่วมกันและนำไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของแต่ละสถาบันฝึกอบรม

2. สังเกตการณ์ระหว่างการฝึกอบรม โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตระหว่างการฝึกอบรม รวมทั้งการสัมภาษณ์ และการจัดประชุมกลุ่มย่อยในการติดตามเสริมข้อมูลเพื่อสนับสนุนการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ และการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับสถาบันฝึกอบรม ครูผู้ฝึกอบรม และผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. บันทึกแบบประเมินตนเองสู่สมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ เน้นการวิเคราะห์และประเมินตนเองตามข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ที่สอดคล้องกับสมรรถนะที่กำหนดไว้ โดยข้อคำถามที่ผ่านการประเมิน IOC จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จำนวน 31 ข้อ และหาค่า Reliability test โดยใช้ ค่า Alpha coefficient ตามวิธี Cronbach (Streiner and Norman, 1995) ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.98 และนำมาเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้เข้ารับการอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ ภายหลังการฝึกอบรม 6 เดือน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการระดมความคิดเห็นในการ กำหนดสมรรถนะของผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการจัด ประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) และการวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์การประเมินตนเองสู่สมรรถนะ การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อ อธิบายข้อมูล ระดับการปฏิบัติของตนเอง โดยกำหนด เกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตราส่วนประมาณค่าแบบ ลิเคิร์ต (Likert, 1932) จำนวน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จากนั้นนำคะแนนที่ได้มา หาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์เป็นสมรรถนะของตนเองระดับ มากที่สุด มีค่าเท่ากับ 3.50-4.00 สมรรถนะของตนเอง ระดับมาก มีค่าเท่ากับ 2.50-3.49 สมรรถนะของตนเอง ระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ 1.50-2.49 สมรรถนะของ ตนเองระดับน้อย มีค่าเท่ากับ 0.50-1.49 และสมรรถนะ ของตนเองระดับน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 0-0.49

ผลการวิจัย

การประเมินตนเองสู่สมรรถนะการเป็นผู้นำ เกษตรกรรุ่นใหม่ มีผลการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการอบรม ผู้เข้ารับการ อบรมผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ รุ่นที่ 14 จำนวน 66 คน ประกอบด้วยเพศชายและเพศหญิง ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ เพศชาย จำนวน 34 คน (ร้อยละ 51.50) เพศหญิง จำนวน 32 คน (ร้อยละ 48.50) จบการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 20 คน (ร้อยละ 30.30) จบการศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 7 คน (ร้อยละ 10.60) จบระดับระดับปริญญาตรี จำนวน 35 คน (ร้อยละ 53.03) และจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี

จำนวน 4 คน (ร้อยละ 6.06) โดยอาศัยอยู่ภาคเหนือ จำนวน 6 คน (ร้อยละ 9.09) จากจังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ อุตรดิตถ์ และแพร่ ภาคกลาง ภาค ตะวันตก และภาคตะวันออก จำนวน 33 คน (ร้อยละ 50.00) จากกรุงเทพฯ จังหวัดกาญจนบุรี จันทบุรี ชลบุรี ชัยนาท นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ราชบุรี ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สระบุรี และ สุพรรณบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 18 คน (ร้อยละ 27.27) จากจังหวัดขอนแก่น นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย อุดรธานี และอุบลราชธานี และ ภาคใต้ จำนวน 9 คน (ร้อยละ 13.63) จากจังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช พัทลุง ยะลา สงขลา และสุราษฎร์ธานี

2. การพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้สู่การเป็น ผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่

จากการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) ระดมความเห็นสมรรถนะการเป็นผู้นำ เกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการฝึกอบรม ตามหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้ แลกเปลี่ยนเป้าหมายของหลักสูตร รวมทั้งวิเคราะห์ กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สนใจในอาชีพเกษตรกร ทั้งนี้ จากการระดมความคิดเห็น จึงได้สรุปเป็นสมรรถนะการเป็น ผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยร่วมกันวิเคราะห์ถึงความรู้ พื้นฐานในการเป็นเกษตรกร จะต้องมีความรู้พื้นฐานทาง การเกษตรเป็นสำคัญ และต้องบริหารจัดการผลผลิตให้ สามารถเชื่อมโยงการตลาดได้ ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติ พื้นฐานของ Smart farmer คือ เกษตรกรต้องมีความรู้ใน เรื่องที่ทำอยู่ และการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด ให้เกิดรายได้ไม่น้อยกว่า 180,000 บาทต่อปี ซึ่งหากมี ความรู้พื้นฐานแล้วจะส่งผลต่อคุณสมบัติพื้นฐานของ Smart farmer ต่อไป

โดยความรู้พื้นฐานของเกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer จำนวน 6 สมรรถนะ ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานทางการเกษตร 2) การจัดการการผลิตและ ผลิตผลตลอดห่วงโซ่ 3) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ เกษตร 4) การวิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเกษตร 5) การ

ดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและชุมชน และ 6) การบริหารจัดการตลาดและเครือข่าย โดยหน่วย/สถาบันฝึกอบรมทั้ง 7 แห่ง ได้นำสมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้ง 6 ประเด็น ไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งภาพรวมมุ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตามบริบทของแต่ละวิทยาลัยฯ และออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามสมรรถนะที่กำหนด โดยได้มีข้อสรุปร่วมกันว่าในช่วง 2 เดือนแรกจะเป็นการสร้างและพัฒนาการเรียนรู้ และจัดทำแผนอาชีพการเกษตร ซึ่งบูรณาการสมรรถนะทั้ง 6 ข้อ และ 4 เดือนหลังจากการฝึกอบรมแล้ว จะเป็นการปฏิบัติจริงในแปลงฝึกตามที่หน่วยฝึกจัดเตรียมไว้ และมีการนิเทศติดตามเป็นระยะ

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมพิจารณาเลือกหน่วยฝึกที่ตนเองสนใจ ประกอบด้วย วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกำแพงเพชร จำนวน 4 คน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงราย จำนวน 13 คน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี จำนวน 10 คน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จำนวน 15 คน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครราชสีมา จำนวน 15 คน วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด จำนวน 3 คน และวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุตรธานี จำนวน 6 คน

Table 1 The competency of self-evaluation towards farmers new generation

Competency of self evaluation	$\bar{X}$	S.D.	Description
Basic knowledge of agriculture	3.72	0.69	Very High
Production and product management throughout the chain	3.41	0.73	High
Learning for professional development of agriculture	3.68	0.78	Very High
Analysis of the agricultural expert	3.40	0.75	High
The existence and coexistence among communities	3.90	0.80	Very High
Management in marketing and network development	3.23	0.91	High
Average	3.54	0.81	Very High

3. ผลการประเมินตนเองสู่สมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ หลังจากที่ได้รับฝึกอบรมเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ 6 เดือนแล้ว จึงได้จัดประชุมสรุปและถอดบทเรียนการเรียนรู้

จาก Table 1 ผลการประเมินตนเองที่แสดงถึงระดับการปฏิบัติตามสมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่ามีค่าเฉลี่ยในภาพรวมในระดับมากที่สุด (3.54) โดยแบ่งเป็นประเด็นการปฏิบัติของตนเองของผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ลำดับ 1) การดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและชุมชน

ลำดับ 2) ความรู้พื้นฐานทางการเกษตร โดยมีรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยที่การรับรู้ตนเองสู่การเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ชัดเจนมาก คือ ระดับสูงสุด ประกอบด้วยความรู้และความเข้าใจในการเห็นคุณค่าต่อประโยชน์ของภาคการเกษตร รองลงมา คือ ความรู้ ความเข้าใจและการศึกษาสถานการณ์การเกษตรปัจจุบัน ลำดับ 3) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตร ลำดับ 4) การจัดการผลิตและผลิตผลตลอดห่วงโซ่ ลำดับ 5) การวิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเกษตร และลำดับ 6) การบริหารจัดการตลาดและเครือข่าย

วิจารณ์ผลการวิจัย

การพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้สู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่

สมรรถนะการเรียนรู้สู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยผลการประเมินตนเองที่แสดงถึงระดับการปฏิบัติตามสมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ จากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย 1) การดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและชุมชน 2) ความรู้พื้นฐานทางการเกษตร 3) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตร 4) การจัดการการผลิตและผลผลิตตลอดห่วงโซ่ 5) การวิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเกษตร และ 6) การบริหารจัดการตลาดและเครือข่าย ซึ่งการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและชุมชน ถือเป็นเป้าหมายหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนความรู้พื้นฐานทางการเกษตร และการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตร เป็นเงื่อนไขความรู้ ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Steering Committee Office of the National Economic and Social Development Board, 2006) สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะและจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ จะนำไปสู่เป้าหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งความรู้พื้นฐานทางการเกษตร และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร ส่วนการจัดการการผลิตและผลผลิตตลอดห่วงโซ่ เป็นไปตามหลักการศึกษานองของ Michiel *et al.* (2006) และสอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย สะท้อนถึงความสำคัญของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ต้องพิจารณาการจัดการการผลิตและผลผลิต โดยต้องศึกษาอย่างครบถ้วนรอบด้านและตลอดห่วงโซ่ ด้านการวิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเกษตร ของ Division of Technology Policy for Agriculture and Sustainable Agriculture (2014) และ Akasing *et al.* (1996; 2007) เป็นการเน้นข้อมูลหรือความรู้ประกอบการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีคุณค่าต่อผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งยังจัดอยู่ในเงื่อนไข

ความรู้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่ Akasing *et al.* (1996; 2007) กลับสะท้อนผลการวิจัยในมุมที่ต่างออกไป คือ เกษตรกรให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ด้านเศรษฐกิจเป็นอันดับต้นๆ รองลงมา คือ การตลาด และราคาและต้นทุนการผลิต ส่วนเรื่องสังคมเกษตรกรให้ความสำคัญเรื่องการมีความรู้ การบริโภคในครัวเรือน ความสัมพันธ์ทางสังคม การส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในด้านการบริหารจัดการตลาดและเครือข่ายสอดคล้องกับของ Drucker (1999) ที่ระบุว่าองค์กรอาจไม่ใหญ่นักแต่สามารถสร้างผลงานยิ่งใหญ่ได้ผ่านเครือข่ายการเป็นพันธมิตร และการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ การมีพันธมิตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการในอนาคต ตอนนี้จำเป็นต้องคิดถึงการจัดองค์กรแบบเป็นหุ้นส่วนไม่ใช่คิดเป็นเจ้านาย เป็นต้น อย่างไรก็ตามสมรรถนะการเรียนรู้สู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ หากจะให้เกิดผลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องเสริมเรื่องคุณธรรม เช่น การตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะสอดคล้องกับคุณสมบัติพื้นฐานในการพัฒนาเกษตรกรเป็น Smart farmer ด้วย

การประเมินระดับการปฏิบัติของตนเองสู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่

ในการประเมินระดับการปฏิบัติของตนเองสู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่พบว่าทั้ง 6 องค์ประกอบส่วนใหญ่มาจากฐานเงื่อนไขความรู้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยความรู้เป็นฐานของความเข้าใจในการขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ เพราะการมีความรู้ มีความคิดเห็นที่ถูกต้องทั้งด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมและชุมชน การเชื่อมโยงกลไกตลาดด้วยห่วงโซ่คุณค่า การใช้ฐานความรู้ประกอบการตัดสินใจในแต่ละทางเลือกของอาชีพเกษตรกร และการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่าย ล้วนอาศัยความรอบรู้ ประกอบการตัดสินใจ และยังสอดคล้องกับลักษณะพึงประสงค์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้แก่ 1) เปลี่ยนวิธีคิดจากการผลิตที่พึ่งพิงฐาน

ทรัพยากรเป็นหลัก (Resources based) มาเป็นการผลิตที่ใช้ความรู้ในการบริหารจัดการเป็นหลัก (Knowledge based) 2) สามารถบริหารจัดการอาชีพของตนเองได้ตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การวางแผนเพาะปลูกในระดับไร่นาจนถึงการจัดการผลผลิตสู่ตลาด 3) สามารถใช้ข้อมูลและข่าวสารต่างๆ มาประมวลผลและสร้างทางเลือกในการวางแผนอาชีพของตนเองได้ตามสถานการณ์ตลาดที่ผันผวน และ 4) สร้างความเข้มแข็งในระดับไร่นาของตนเอง และขยายผลไปกลุ่มหรือชุมชนได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Steering Committee Office of the National Economic and Social Development Board, 2006; Siamrathonline, 2018)

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจัดประชุมกลุ่มระหว่างการศึกษา พบว่าสมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ สะท้อนจากการร่วมกิจกรรมของหน่วย/สถาบันฝึกอบรม ทั้ง 7 แห่ง มีกระบวนการที่แตกต่างตามศักยภาพ บริบทและผู้รับผิดชอบโครงการ ส่งผลให้สมรรถนะที่กำหนดไว้ทั้ง 6 ข้อ มีระดับความแตกต่างกันด้วย นอกจากนี้ศักยภาพในการเรียนรู้และความรู้พื้นฐานของผู้เข้าร่วมการอบรมแต่ละคนมีพื้นฐานและภูมิหลังที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการเรียนรู้และการรับรู้ไม่เท่ากัน รวมทั้งกิจกรรมทั้ง 6 เดือน เป็นการอยู่กินนอนร่วมกัน ทำให้บางคนไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้ตลอด 6 เดือน จึงต้องขอลาออกไประหว่างการอบรม นอกจากการได้รับความรู้ และยังได้ปฏิบัติจริง ในกระบวนการผลิตและการตลาด มีอาจารย์ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม และการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จากบทเรียนและประสบการณ์ในการอบรมทำให้สามารถเป็นเกษตรกรได้ด้วยความรู้ และทักษะการเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ตามสมรรถนะที่กำหนด

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้สู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการระดมความเห็นสามารถสรุปสมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานทางการเกษตร 2) การจัดการการผลิตและผลิตผลตลอดห่วงโซ่ 3) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตร 4) การวิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเกษตร 5) การดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและชุมชน และ 6) การบริหารจัดการตลาดและเครือข่าย ซึ่งใช้เป็นแนวทางและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ทั้ง 7 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงราย กำแพงเพชร สิงห์บุรี ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร นครราชสีมา ร้อยเอ็ด และอุดรธานี รวมทั้งนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่อไป

2. ผลการประเมินตนเองในการรับรู้ตนเองสู่สมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยมีคะแนนการปฏิบัติตนเองที่แสดงถึงสมรรถนะทั้ง 6 ด้าน พบว่ามีระดับการปฏิบัติของตนเองสู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ในระดับมากที่สุด และจากการสนทนากลุ่ม ได้ข้อสรุปว่า ผู้เข้ารับการอบรมสามารถลงพื้นที่เกษตรตามเกณฑ์ของ ส.ป.ก. ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้

จากการพัฒนาสมรรถนะและจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่าสมรรถนะการเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ ทั้ง 6 สมรรถนะ ล้วนเกี่ยวข้องและสะท้อนถึงการพัฒนาสมรรถนะ และการจัดกิจกรรมจะต้องเน้นความรอบรู้ อันเป็นเงื่อนไขปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นในกระบวนการพัฒนาสมรรถนะและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ จำเป็นต้องเน้นฐานข้อมูลและการบริหารความรู้ในการพัฒนา นำไปสู่การดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและชุมชนอย่างเข้มแข็ง อันเป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1 การถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละหน่วย/สถาบันฝึกอบรมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการรับรู้ตนเองสู่การเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่

2 จากการพัฒนาสมรรถนะและจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ มีประเด็นที่น่าสนใจและระดับการประเมินตนเองสู่การเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับมาก คือ การจัดการตลาดและเครือข่าย ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ความเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ในเชิงการตลาด ว่าฉันคือใคร แตกต่างจากคนอื่น ๆ อย่างไร รวมถึงการพัฒนาจุดแข็งสู่จุดขาย เพื่อสร้างอัตลักษณ์ตนและหนุนเสริมด้วยการสร้างเครือข่าย ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาและพัฒนาจัดการตลาดและเครือข่ายในการพัฒนาสมรรถนะและจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกลุ่มพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และให้ผู้วิจัยในฐานะที่ปรึกษาสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้เข้าร่วมและเก็บข้อมูลตลอดกระบวนการดำเนินงาน รวมทั้งหน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- Agricultural Land Reform Office. n.d. Cooperation for New Generation Agricultural. pp 66-67. *In Young Farmers with Sustainable Agricultural Management*. Bangkok: Agricultural Land Reform Office. [in Thai].
- Akasing, M., P. Saiphonthong and C. Chaiyuphup. 1996. Selection of Suitable Areas for Fish Farming in Rice Fields by using the Geographic Information System pp. 174-185. *In Report of the 11th Seminar on Farming Systems: Agricultural Systems for Farmers, Environment and Sustainability*. Bangkok: Department of Agriculture. [in Thai]
- Akasing, M., B. Akasing, K. Ngamsomsuk and K. Thongngam. 2007. Application of Hierarchical Analysis Process (AHP) in Deciding to Choose Organic Vegetables for farmers. pp. 55-65. *In Annual Academic Conference of the Agricultural Productivity Research Center, September 7-8, 2007*. Chiang Mai: Chiang Mai University. [in Thai]
- Division of Technology Policy for Agriculture and Sustainable Agriculture. 2014. **123 alternative farming professionals**. [Online]. Available <https://esc.doae.go.th/wp-content/uploads/2018/08/123job.pdf> (3 March 2020). [in Thai]

- Drucker, P.F. 1999. **Management Challenges for the 21st Century**. New York: Harper Business. 207 p.
- Likert, R.A. 1932. Technique for the measurement of attitudes. **Arch Psychological** 25(140): 1-55.
- Michiel R. P. Leenders, J. Fraser, A.E. Flynn and H.E. Fearon. 2006. **Purchasing and Supply Management with 50 Supply Chain Cases**. 13thed. Singapore: McGraw-Hill. 564 p.
- Siamrathonline. 2018. **Scoop/Agricultural Land Reform Office: Open course. "Developing a new generation of farmers" to enhance the Thai agricultural sector strength**. [Online] Available <https://siamrath.co.th/n/46044> (8 March 2020). [in Thai]
- Smart Farmer and Smart Officer Policy Steering Committee, Ministry of Agriculture and Cooperatives. 2013. **Policy guide for smart farmer and smart officer policies, part 1**. [Online]. Available <http://www.farmdev.doae.go.th/data/farmers-group/Smart%20farmer.pdf> (8 March 2020). [in Thai]
- Streiner, D.L. and G.R. Norman. 1995. **Health Measurement Scales: A Practical Guide to Their Development and Use**. 2nded. Oxford: Oxford University Press. 418 p.
- Sufficiency Economy Steering Committee Office of the National Economic and Social Development Board. 2006. **What is Sufficiency Economy?**. Bangkok: Sufficiency Economy Group, Office of the National Economic and Social Development Board. 35 p. [in Thai].